

В З А Є М О Д І Я

ГРОМАДСЬКОГО КЛІМАТИЧНОГО
РУХУ ТА ОРГАНІВ ВЛАДИ
У 2021 РОЦІ

Дослідження взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади провів аналітичний центр Cedos за підтримки Фонду ім. Гайнріха Бьоля, Бюро Київ — Україна у грудні 2021 – січні 2022 року для визначення, як змінились у 2021 році можливості участі громадянського суспільства у прийнятті рішень з питань, що стосуються зміни клімату, які наявні найефективніші інструменти взаємодії та які перешкоди на її шляху існують.

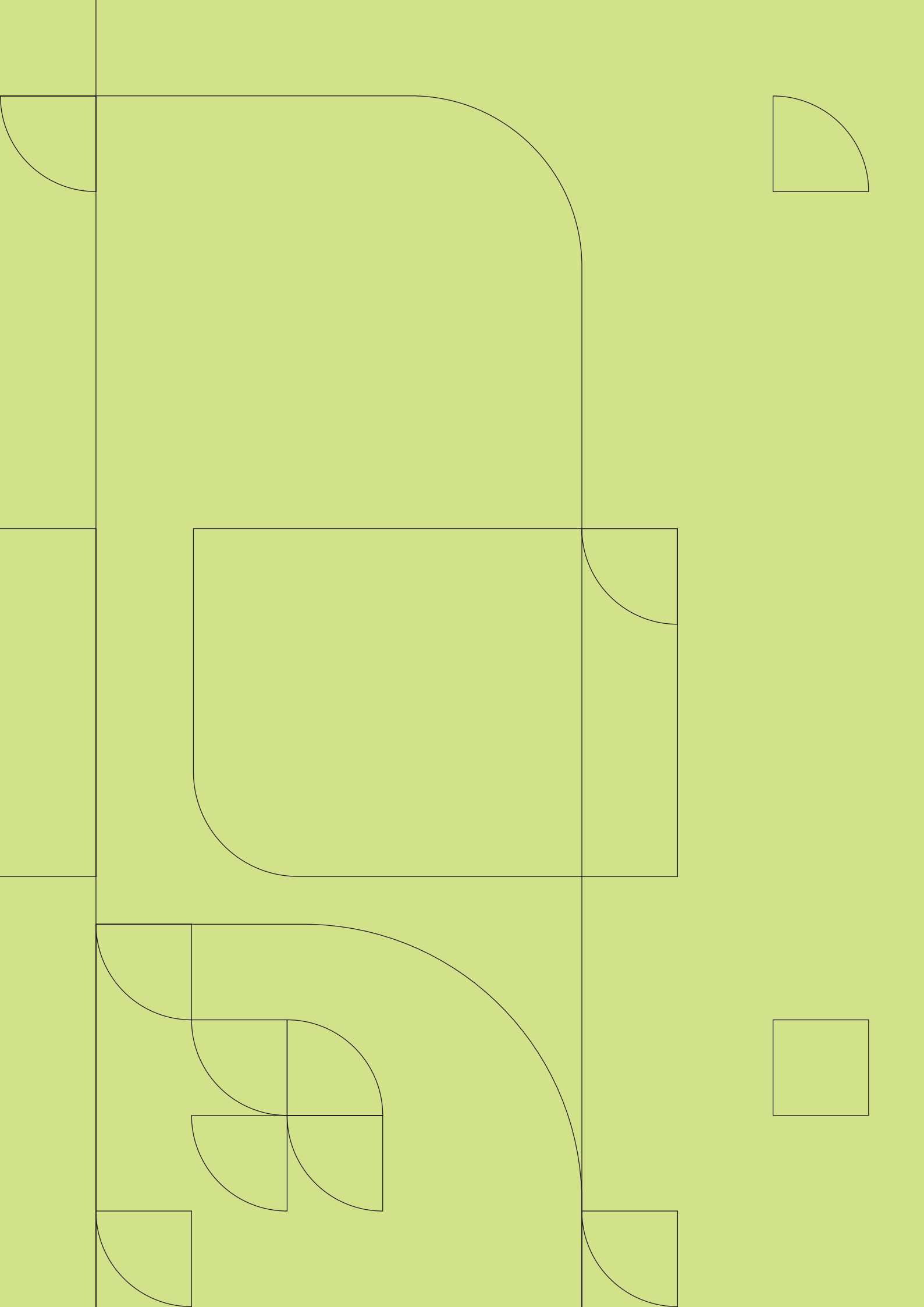
Інформація, надана у цій публікації, є узагальненням результатів соціологічного дослідження та їх інтерпретацією на думку авторів та авторок, що не обов'язково відображає офіційну позицію Фонду ім. Гайнріха Бьоля та Уряду Німеччини.

Дослідницька команда Аналітичного центру CEDOS:

Марія Куделя
Юлія Назаренко
Олена Сирбу
Єлизавета Хассай

Дизайн:

Яна Винярська

ЗМІСТ:

06 МЕТОДОЛОГІЯ

08 МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СПІВПРАЦІ

- 08 Зміни в інтенсивності співпраці та можливостях для неї
- 10 Причини змін у можливостях для співпраці
- 12 Перешкоди для налагодження співпраці
- 20 Зміни за рік: порівняння результатів 2020 та 2021 років

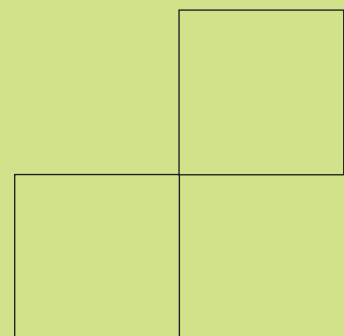
22 ПОДАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ДО ОРГАНІВ ВЛАДИ

- 22 Частота подачі та врахування рекомендацій
- 25 Формати та інструменти для рекомендацій до органів влади
- 32 Зміни за рік: порівняння результатів 2020 та 2021 років

34 ПОКРАЩЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ТА СПІВПРАЦІ

- 34 Заходи, які можуть покращити взаємодію
- 37 Ресурси, необхідні громадському кліматичному руху

43 ВИСНОВКИ

М Е Т О Д О Л О Г І Я

У грудні-січні 2021-2022 рр. аналітичний центр Sedos провів третю хвилю дослідження співпраці між громадським кліматичним рухом і органами влади. Метою дослідження було з'ясувати, які зміни відбулися у співпраці між громадським кліматичним рухом та органами влади у 2021 році. У цьому році методологія дослідження була відмінна від попередніх двох хвиль. Ми зібрали експертні думки від людей з громадського сектору й органів влади, які мають відповідний досвід взаємодії та розуміння кліматичної сфери за допомогою фокус-групових дискусій та глибинних інтерв'ю. Також ми провели онлайн-анкетування представни_ць¹ громадського кліматичного руху, щоб зібрати їхні приклади взаємодії з органами влади протягом останнього року.

За допомогою онлайн-анкетування було зібрано 41 відповідь активіст_ок громадського кліматичного руху. Також було проведено 2 фокус-групові дискусії з експертк_ами з громадського кліматичного руху та місцевих органів влади. У кожній фокус-групі взяли участь 6-7 експерт_ок з різних регіонів України. Серед експерт_ок з громадського кліматичного руху 7 були з Києва та 5 з регіонів. Також у фокус-груповій дискусії взяли участь дві представни_ці місцевої влади з регіонів. Окрім цього, було

1 Тут і далі ми використовуємо іменник з відділенням «_» гендерованим закінченням для позначення особи, гендер як_ої невідомий чи не має значення в нинішньому контексті, та групи осіб різного гендеру, або гендер яких невідомий, або гендер яких не має значення в нинішньому контексті. Спочатку ми відділяємо гендерне закінчення для визнання існування гендерно небінарних людей. Потім ми ставимо жіноче гендерне закінчення, щоб врівноважити всі ті тексти, де фемінітиви не використовуються, і жінки викреслюються з інформаційного простору.

проведено 3 глибокі інтерв'ю з експерт_ками з національних органів влади. Експертк_ам було гарантовано анонімність, тому у звіті не використовуються їхні імена або інша інформація, за якою їх можна було б ідентифікувати. Під час інтерпретації результатів варто також зважати на те, що органи влади, які брали участь у дослідженні, більш дружньо налаштовані в цілому і погоджуються на комунікацію і співпрацю, тому описані висновки можуть виглядати оптимістичніше, ніж є насправді.

Під час глибоких інтерв'ю та фокус-групових дискусій ми просили експерт_ок оцінити інтенсивність співпраці² між громадським кліматичним рухом та органами влади та зміни у можливостях для співпраці³ у 2021 році, а також частоту подачі рекомендацій громадськими організаціями до органів влади та частоту врахування рекомендацій органами влади⁴. Попри те, що методологія в попередній хвилі дослідження відрізнялась і ми опитували представни_ць громадських організацій та органів влади за допомогою онлайн-анкетування, ми перевели усі зазначені вище питання у відповідні шкали, аби порівняти оцінки між роками. На основі цього були враховані середні експертні оцінки, які ми врахували в інтерпретації та порівнянні змін у 2020 та 2021 роках. Варто також зауважити, що минулого року оцінювання не було експертним, тому це теж варто враховувати під час інтерпретації результатів.

2 Оцінка інтенсивності співпраці за шкалою від 1 до 5, де 1 — ніколи не відбувалась, 2 — відбувалась, але мало, 3 — відбувалась, як і раніше, 4 — відбувалась часто, 5 — відбувалась постійно.

3 Оцінка зміни можливостей співпраці за від 1 до 5, де 1 — значно зменшилась, 2 — дещо зменшилась, 3 — ніяк не змінилась, 4 — дещо збільшилась, 5 — значно збільшилась.

4 Оцінка частоти подачі та врахування рекомендацій за шкалою від 1 до 5, де 1 — ніколи, 2 — рідко, 3 — час від часу, 4 — часто, 5 — постійно.

МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СПІВПРАЦІ

ЗМІНИ В ІНТЕНСИВНОСТІ СПІВПРАЦІ ТА МОЖЛИВОСТЯХ ДЛЯ НЕЇ

Під час глибинних інтерв'ю та фокус-групових дискусій ми просили експерт_ок, що працюють з кліматичними та екологічними темами, оцінити інтенсивність співпраці між громадським кліматичним рухом та органами влади у 2021 році. Експерт_ки по-різному визначали інтенсивність співпраці, а середня оцінка склала 3,6 з 5. При цьому, за словами експерт_ок з громадського сектору, вони по-різному співпрацювали з національними та місцевими органами влади, що може частково відобразитися у неоднозначності оцінки, яка знаходиться між відповідями «відбувалась, як і раніше» та «відбувалась часто». З одного боку, це пов'язано з тим, що громадські організації мають різні цілі та можуть працювати й адвокувати зміни переважно на місцевому або національному рівні. З іншого боку, деякі експерт_ки **нарікали на закритість або неефективну комунікацію з боку місцевих органів влади**, що унеможлиблює інтенсивну взаємодію.

Інтенсивність співпраці	3,6
Зміна можливостей співпраці	3,8

Ми також попросили активіст_ок оцінити зміни у можливостях співпраці між громадським кліматичним рухом та органами влади за 2021 рік від 1 до 5, де були такі варіанти відповідей: 1 — значно зменшилась, 2 — дещо зменшилась, 3 — ніяк не змінилась, 4 — дещо збільшилась, 5 — значно збільшилась. **Усереднена оцінка експерт_ок щодо зміни можливостей співпраці склала 3,8, що більше тяжіє до відповіді «дещо збільшилась».** Під час обговорень деякі з інформант_ок згадували, що співпраця покращилась, водночас були також експерт_ки, на думку яких, протягом останнього року співпраця не змінилась. Серед прикладів позитивних змін наводили проєкти та взаємодію, реалізовані як на національному, так і на місцевому рівні. На національному рівні відзначали прийняття НВВ (Національно визначеного внеску зі скорочення викидів парникових газів), у якому брала участь громадськість, серед прикладів місцевої взаємодії — прийняття міською радою Запоріжжя «Плану адаптації міста до змін клімату», а також затвердження стратегічного документа з кліматичної політики у Коростені.

Деякі експерт_ки також виокремлювали покращення у взаємодії з місцевими органами влади. Однак не всі експерт_ки мали спільні позиції щодо цього, бо це залежить від досвіду конкретних ініціатив та від їхньої взаємодії з органами влади в конкретних містах. Деякі представни_ці громадських організацій можуть знаходитися в «опозиційній позиції» до влади, зокрема місцевої.

Учасни_ці опитування також наводили приклади покращень у взаємодії як і з національними, так і з місцевими органами влади. Зокрема, з національних називали залучення громадськості до розробки Закону України «Про клімат» та Стратегії управління лісами до 2035 року. Серед місцевих наводили приклади організації спільних заходів — Дні сталої енергії у Сумах та майстерню з переробки пластику EcoREactive в Івано-Франківську.

Також у Вінниці було створено робочі групи щодо парків у межах міста, а в кількох громадах було створено робочі групи для розробки ПДСЕРК (Плай дій сталого енергетичного розвитку та клімату). Деякі респондент_ки також відповідали, що співпраця погіршилась. Як більш негативний приклад співпраці наводили Екопарк Осокорки у Києві, забудові якого сприяє міська влада і фактично не йде на співпрацю з активіст_ками, які відстоюють цей парк.

ПРИЧИНИ ЗМІН У МОЖЛИВОСТЯХ ДЛЯ СПІВПРАЦІ

Під час фокус-групових дискусій та глибинних інтерв'ю експерт_ки наводили різні причини як позитивних, так і негативних змін у співпраці між органами влади та громадським кліматичним рухом. Зокрема, на покращення комунікації представни_ць кліматичного руху з органами влади, на думку деяких експерт_ок, вплинула кількість заходів, яких відбувалось більше, ніж минулого року. Також цього року, як і у 2020 році, зауважували, що ефективній комунікації сприяє наявність колишніх представни_ць громадянського суспільства серед органів влади, зокрема в Міністерстві захисту довкілля та природних ресурсів. А на покращення комунікації з Верховною Радою вплинула відкритість окремих депутатів. Окрім цього, за словами деяких експерт_ок, позитивні зміни пов'язані з тим, що представни_ці органів влади **почали краще розуміти кліматичні та екологічні питання:**

Q: *То я в позитив би вніс те, що, на мою думку, багато чиновників, чиновниць різних секторів, відділів, управлінь і департаментів, працівників і працівниць цих структур,*

[...] вже почали розуміти, що таке природоорієнтовані рішення і хоча би усвідомлювати, про що ми говоримо.

Експерт_ка з кліматичного громадського руху

Тенденція до кращої обізнаності у питаннях зміни клімату спостерігається вже упродовж двох років: у 2020 році учасни_ці другої хвилі дослідження також відмічали позитивні зміни у цьому аспекті роботи органів влади.

Однак, за словами деяких експерт_ок, попри постійну та інтенсивну комунікацію **вона не завжди є ефективною, оскільки не призводить до змін та не стає підґрунтям для прийняття рішень.**

Q: *Тому що в нас ніби вона на одному й тому ж самому рівні, можна сказати, не змінилась, тому що комунікація як була минулого року, ну і 2020, 2021, вона приблизно однакова і залишилася. Вона постійна. Але в плані ефективності, на мою думку, ми говоримо про одне і те ж саме досить часто. І воно не досягається.*

Експерт_ка з кліматичного громадського руху

Учасни_ці опитування також висунули пояснення причин погіршення співпраці у деяких аспектах за останній рік. Одна з причин — зміна представни_ць місцевої влади після місцевих виборів, з якими вже була налагоджена співпраця. Серед іншого також називали пандемію COVID-19 та зміни в інструментах співпраці, зокрема, у Маріуполі було збільшено кількість підписів, необхідних для розгляду петицій, а також змінився порядок долучення до сесії міської ради.

Q: *Після виборів стало дещо складніше, оскільки змінились представники місцевої влади, з якими вже мали спільні напрацювання та плани. Пошук нових зацікавлених осіб є дещо складним завданням, над яким ми працюємо. Мало наступних посадовців продовжували просувати напрацювання попередніх, із додаванням власних ініціатив.*

Учасни_ця опитування громадського кліматичного руху

Од_на з учасни_ць опитування також зауважи_ла, що покращення співпраці відбулось радше через те, що органи влади **вимушені співпрацювати з громадським кліматичним рухом**, а тому така співпраця не є надійною та сталою. У попередній хвилі дослідження, у 2020 році, представни_ці громадського кліматичного руху також наголошували на формальності співпраці у деяких випадках, оскільки органи влади подекуди мають програми з залучення громадськості до прийняття рішень, у рамках яких і проводять взаємодію. Водночас така взаємодія навряд буде ефективною або сталою.

ПЕРЕШКОДИ ДЛЯ НАЛАГОДЖЕННЯ СПІВПРАЦІ

Під час фокус-групових дискусій та глибинних інтерв'ю експерт_ки висловлювали міркування щодо різних перешкод, які існують у взаємодії між громадським кліматичним рухом та органами влади. Однією з таких причин є **брак людських ресурсів та кадрів як з боку органів влади, так і з боку громадських організацій**. Через це в органів влади немає людей, відповідальних за

комунікацію з громадськістю, а ті представни_ці, які займаються цим, мають ще багато інших обов'язків. До того ж активіст_ки можуть мати іншу зайнятість, яка є оплачуваною, тому не мають достатньо часу для комунікації з органами влади. Окрім цього, деякі громадські організації загалом не мають великої кількості працівни_ць, відповідно, ще більше відчують брак людей для виконання усіх необхідних завдань, зокрема адвокаційних та комунікаційних.

Q: *Інституційно не вистачає ні часу, ні зусиль для виконання тих функцій, які передбачені чи на які вже нахопалися, набралися, то ви розумієте, що на спілкування часу взагалі нема, тому є проблема, але це, я так розумію, стосується, мабуть, всієї виконавчої влади.*

Експерт_ка з органів влади

Q: *В контексті того, що після реформування міністерства, після того як розділили Міненерго з Міндовкілля дуже, ну от нехватка кадрів це в першу чергу. І з другого боку, великій біль є в тім, що міністерство більшість таких поточних дірок закриває саме проектами технічної підтримки. І напрацьовані рішення потім не мають такої інституційної сталості.*

Експерт_ка з кліматичного громадського руху

Ще однією причиною є **взаємне нерозуміння в органів влади та громадських організацій кліматичного руху щодо роботи одні одних**. З одного боку, органи влади не завжди мають повне уявлення

про те, що саме роблять громадські організації та якими є їхні функції. З іншого боку, громадські активіст_ки можуть не завжди розуміти повноважень та системи роботи органів влади.

Q: *Я думаю, що громадські організації мало розуміють, як працює влада зсередини, мало розуміють і систему роботи, і оці всі процедурні питання. Плануючи свою роботу, вони вважають, що вони підготували коментарі, презентували звіт, надіслали його і на цьому їх робота закінчилась, вони роблять щось далі. Але щоб воно стало частиною процесу на рівні влади, то тут потрібно ще стільки ж роботи закласти, щоб його довести до розуму, це перше.*

Експерт_ка з органів влади

Q: *Як би в них немає розуміння цих кліматичних активістів, яка наша роль, навіщо ми, і що насправді вони теж досить дотичні до клімату. Зараз це потрохи змінюється, вони там долучаються до якихось міжнародних зустрічей і так далі, але це такі перші кроки були. І я думаю, це може змінитись, якщо влада знову зміниться. То доведеться починати з нуля.*

Експерт_ка з кліматичного громадського руху

У 2020 році деякі учасни_ці дослідження також виокремлювали брак поінформованості про діяльність та структуру органів влади з боку громадських організацій як перешкоду до налагодження ефективної співпраці.

Також, за словами деяких експерт_ок, існує **недовіра з боку органів**

влади до громадських організацій. Така недовіра, принаймні у деяких випадках, може походити зі спроб дискредитації громадських активіст_ок з боку органів влади чи бізнесу. Зокрема, про це свідчать спроби маркування діяльності екологічних активіст_ок у публічному просторі як «екотероризм»⁵.

Q: *Крім того, що намагаються провладні і бізнесові структури підмінити громадських активістів. Скажімо, цього року була спроба створити паралельний проєкт до нашої громадської ініціативи, і підмінити цією ініціативою нашу. Власне все це робиться з метою знищення цієї зеленої зони, яку ми захищаємо. І цей процес відбувається паралельно зараз в Києві, як мінімум ще на трьох точках.*

Експерт_ка з кліматичного громадського руху

Не менш важливою перешкодою, на думку деяких експерт_ок, є **незацікавленість органів влади у кліматичних питаннях.** Окрім такої загальної незацікавленості (наприклад, через брак розуміння важливості теми), перешкодою також є **протилежність інтересів та недоброчесні наміри органів влади в окремих випадках.** Наприклад, представни_ці органів влади можуть блокувати певні рішення, у тому числі запропоновані громадськістю заради власних інтересів:

Q: *Просто приведу для прикладу проєкт про відходи в парламенті, він є комітетським, за нього відповідає конкретний депутат і веде цей законопроєкт, його*

⁵ <http://epl.org.ua/announces/zayava-pro-neprypustymist-markuvannya-ekologichnyh-aktyvistiv-ekoterorystamy/>

підготовка і робота ведеться так, щоб його не приймати чи заблокувати. Півтора роки всі чекають на цей закон. Відповідно, організації хотіли б брати участь, допомогти і сприяти, але через якісь різні інтереси чи цілі це не відбувається. Тобто це може бути перешкодою, коли у тих, хто відповідає за певне рішення, різні інтереси з тим, що хотіла б громадськість, то це може бути перешкодою. І тоді це різні стратегії роботи громадських організацій, тобто тут уже мова не про співпрацю, а в тому, щоб змушувати владу чути інші аргументи.

Експерт_ка з органів влади

Ще однією перешкодою, яку згадували експерт_ки у взаємодії між органами влади та громадськими організаціями, є **доволі потужне бізнес-лобі**. Оскільки у представни_ць бізнесу є фінансові ресурси, а також вони можуть мати своїх представни_ць у владі, вони мають набагато більше можливостей впливати на прийняття рішень, ніж громадські організації. Окрім цього, представни_ці бізнесу подекуди намагаються створювати «альтернативні громадські думки», які можуть бути представлені у публічному просторі. Наприклад, одна з експерт_ок згадала, що представни_ці їхньої громадської організації вийшли зі складу громадської ради при Міністерстві захисту довкілля та природних ресурсів через те, що її представни_ці відображали інтереси бізнесу, а не громадськості.

Q: *І вони [бізнес] можуть дуже активно представляти свою позицію в ЗМІ, ми моніторимо ситуацію. Бачимо, що ми не просто не можемо переплюнути чи створити таку саму в інформаційному полі позицію альтернативну, створити, але і навіть приблизитися, до цього не можемо,*

це зрозуміло. Але є ще питання в тому, що останнім часом, останніми роками, і в цьому році дуже, скажімо, збільшилась тенденція створення альтернативної громадської думки, через бізнес-асоціації, через асоціації, які позиціонують себе як залучення громадськості та бізнесу, чи просто громадськості.

Експерт_ка з кліматичного громадського руху

Крім того, на думку однієї з інформант_ок, існування бізнес-лобі впливає на відсутність політичної волі реалізовувати політику у сфері захисту довкілля та клімату, оскільки на це впливають бізнес-інтереси: наприклад, заводи, які належать олігархам, є найбільшими забруднювачами повітря в Україні.

Q: *Ну основна перешкода — це відсутність політичної волі на реалізацію державної політики і конституційних положень, які стосуються охорони довкілля, і разом з тим право українців на життя в безпечному і здоровому довкіллі. Оце основна перешкода. Чому вона є і чому відсутня політична воля, тому що присутні бізнес-інтереси, тому що [...] в нас найбільші забруднювачі в Україні, топ-10 найбільших забруднювачів — це заводи, які належать топ-олігархам в країні. Це дуже чіткий бізнес-інтерес.*

Експерт_ка з органів влади

Окрім внутрішніх проблем, як-от взаємна недовіра та непоінформованість про роботу одні одних, брак кадрів та людських ресурсів, різні інтереси у кліматичних активіст_ок та органів

влади, експерт_ки також виокремлювали зовнішню перешкоду — пандемію COVID-19. З одного боку, технічні можливості, які покращилися під час пандемії, призвели до того, що активіст_ки з різних міст змогли долучатися до різних заходів та робочих груп дистанційно. Втім, **саме дистанційний режим ускладнив вплив громадськості на прийняття рішень через різні інструменти залучення**. Наприклад, залежно від карантинних обмежень, у громадськості не завжди є можливість приїхати та виступити на комітетських та парламентських слуханнях у Верховній Раді, які є важливим інструментом налагодження співпраці. До того ж формат дистанційного обговорення сприяє тому, що обговорення з громадськими організаціями переростають у довгі дискусії та затягуються. Бо якщо раніше, коли представни_ці ГО приїжджали особисто, була потреба якомога швидше вирішити якесь питання, то тепер це може відкладатися.

Q: *Багато хто може там сказати, що ой слухайте це там формальність — куча цих громадських організацій приїжджає, там кожен має по 2-3 хвилини виступити з трибуни Верховної Ради, але це важливо як для громадських організацій, так і для народних депутатів, які з інших комітетів включаються, приходять на ці слухання, спілкуються з громадськістю. Так і для того, щоби певні теми піднімалися на порядку денному і в ЗМІ. Ця форма теж абсолютно знівельована, її немає.*

Експерт_ка з органів влади

Q: *...я прекрасно знаю що це таке, коли приїхали громадські активісти і діячі з усіх областей України — зайшли на комітет і питання тоді вирішувалися, ну тоді не було*

варіанту — треба вирішити питання тут і зараз, тому що люди приїхали, тому що ну людям не зручно дивитися в очі, якщо зараз не вирішиться питання, знов перенесеться, і це був певний свій фактор такого впливу чи тиску, ну це було непогано.

Експерт_ка з органів влади

Серед інших перешкод, які також виокремили учасни_ці опитування, згадували про те, що **більшість комунікації між громадським кліматичним рухом та органами влади будується на особистих зв'язках**. Це означає, що якщо відбувається зміна влади, активіст_ки втрачають свої контакти з органом влади. Також, на думку одніє_ї учасни_ці опитування, органи влади доволі рідко розглядають можливості партнерства з кліматичним рухом у питаннях розробки стратегічних документів, оцінок або планів, особливо на місцевому рівні.

Q: *Так, громадськість рідко долучають до глибших справ. Візьмемо, як приклад, обов'язкове створення екологічної стратегічної оцінки. Не багато громад мають екологів при міських/сільських радах. Більшість з них планує покласти відповідальність на некомпетентних у цих питаннях працівників/ць та навіть не розглядає можливість партнерства з громадським екологічним рухом.*

Учасни_ця опитування громадського кліматичного руху

За словами експерт_ок, громадськість частіше звертається до органів влади із запитом на співпрацю. Але щодо конкретних питань органи влади можуть звернутися до громадських організацій та попросити їх виконати певну роботу. Деякі експерт_ки органів влади, з якими ми говорили, вважають, що вони не повинні втручатися в роботу громадських організацій. Зі свого боку вони інформують ГО про свою діяльність, і тоді вже активіст_ки можуть до них звертатися з пропозиціями співпраці.

ЗМІНИ ЗА РІК: ПОРІВНЯННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ 2020 ТА 2021 РОКІВ

	2019	2020	2021
Інтенсивність співпраці	3,1	3,6	3,6
Зміна можливостей співпраці	3,9	3,7	3,8

Порівнюючи інтенсивність співпраці та зміну можливостей співпраці між громадським кліматичним рухом та органами влади відносно 2019 року, показники дещо збільшилися, але у 2020 та 2021 роках учасни_ці дослідження оцінювали ці аспекти майже однаково. Тобто з 2019 року інтенсивність співпраці між органами влади та громадськими організаціями трохи зросла, а у 2020 та 2021 роках не змінювалась, хоча залишалась на доволі високому рівні. Водночас зміна можливостей співпраці оцінювалась учасни_цями

дослідження в різних роках майже однаково. Це може свідчити про те, що кардинальних негативних або позитивних змін не відбулось. Проте це лише загальні тенденції, які можуть відтворюватися не для всіх громадських організацій та органів влади, оскільки як у 2021, так і в 2020 були ті, хто згадували про деяке покращення співпраці.

Можна також побачити, що з року в рік як представни_ці громадських організацій, так і органів влади звертають увагу на одні й ті самі перешкоди, які існують у взаємодії: непоінформованість про роботу одні одних, недовіра до одні одних, пандемія COVID-19. Минулого року також однією з перешкод відзначали відсутність експертизи в органів влади, але цього року ця перешкода була розширена до більш структурної проблеми — брак кадрів як зі боку ГО, так і органів влади. Окрім цього, попри тенденцію до покращення обізнаності органів влади щодо питань зміни клімату, про яку експерт_ки та представни_ці громадського кліматичного руху зауважували і в 2020, і в 2021 році, брак повноцінного розуміння усіма органами влади важливості кліматичних та екологічних питань лишається актуальною перешкодою ефективній співпраці.

Також цього року експерт_ки більше говорили про вплив бізнес-лобі та випадки дискредитації громадських активіст_ок з боку органів влади та бізнесу, що може свідчити про те, що вплив цих явищ на співпрацю підвищився.

ПОДАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ДО ОРГАНІВ ВЛАДИ

ЧАСТОТА ПОДАЧІ ТА ВРАХУВАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ

Для того щоб зрозуміти адвокаційну спроможність громадського кліматичного руху, ми попросили експерт_ок, які долучилися до дослідження, а саме до фокус-групових дискусій і глибинних інтерв'ю, оцінити, як часто вони подають рекомендації для органів влади, а також як часто органи влади враховують подані рекомендації. Запропонована шкала оцінювання містила такі оцінки: 1 — ніколи, 2 — рідко, 3 — час від часу, 4 — часто, 5 — постійно.

Подання рекомендацій	4,2
Врахування рекомендацій	3,6

За оцінками експерт_ок, **представни_ці громадського кліматичного руху часто подають рекомендації органам влади**. Така оцінка може бути пов'язаною з тим, що до дослідження долучилися представни_ці громадських організацій, які мають спроможність розробляти рекомендації й адвокатувати свої напрацювання.

Водночас такий досвід у менш організованих й низових активіст_ок може бути обмеженим. На думку експерт_ок, **врахування рекомендацій відбувалося рідше**, між «час від часу» і «часто». Це пов'язано з тим, що органи влади приймають не всі пропозиції від громадського кліматичного руху. Крім цього, за словами експерт_ок, не завжди вдається відслідкувати й промоніторити, чи дійсно була врахована конкретна рекомендація.

У частини учасни_ць дослідження був **позитивний досвід врахування їхніх рекомендацій як на місцевому, так і на державному рівні**. Серед таких прикладів на місцевому рівні згадували врахування правок щодо моніторингу джерел викидів, створення і затвердження Плану дій з адаптації до наслідків зміни клімату міста Запоріжжя, створення Револьверного фонду у Славуті, позачергову перевірку Бурштинської ТЕЦ, розробку оцінки вразливості та заходів з адаптації плану дій сталого енергетичного розвитку та клімату Коростенської громади, створення мережі пунктів збору пластику для подальшої переробки та організацію пунктів збору небезпечних відходів. На державному рівні такими прикладами у 2021 році стали схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року, схвалення НВВ України, прийняття частини вимог Кліматичного маршу, прийняття Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях, врахування коментарів до нового проєкту кодексу про надра, врахування пропозицій до розробки Стратегії управління лісами до 2035 року.

Q: *Коли йде якась робота з депутатами, адекватними депутатами, скажімо так, то ти або даєш їм пропозицію і вони її враховують, і тоді ви її оформляєте, кладете на папір, і воно йде в роботу. Або якщо вони її не хочуть*

враховувати, вам дають зрозуміти що ні, це враховано не буде, або це не пройде — це просто не отримує руху далі, така пропозиція.

Експерт_ка з кліматичного руху

Як і у 2020 році, представни_ці громадського кліматичного руху, які взяли участь в опитуванні говорили, що вони **намагаються подавати максимальну кількість рекомендацій**, «dream list». Це означає, що активіст_ки подають органам влади всі можливі пропозиції щодо змін політик. Зрештою **органи влади можуть прийняти лише 10-20%**, але це також сприймається як «велика перемога». Водночас на фокус-групових дискусіях експерт_ки зазначали, що органи влади можуть усвідомлювати проблему й розуміти обґрунтування пропозицій громадянського суспільства. Проте їм бракує спроможності реалізувати пропоновані рішення, тому вони враховують рекомендації «час від часу», а не «часто» або «завжди».

Частина учасни_ць дослідження говорили про негативний досвід у взаємодії з органами влади щодо врахування їхніх рекомендацій. Серед прикладів згадували громадське обговорення плану розвитку зелених зон Києва, у результаті якого переважна більшість зауважень від ГО не були враховані, субсидування урядом використання газу, ігнорування Міністерством енергетики та вугільної промисловості України Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок (НПСВ). Також серед негативних прикладів згадували про те, як представни_ці уряду під час кліматичного саміту COP26 спершу заявили, що Україна відмовиться від вугілля до 2035 року, проте згодом зазначили, що ці зобов'язання є надто амбітними і будуть переглянуті.

ФОРМАТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ДО ОРГАНІВ ВЛАДИ

Учасни_ці дослідження зазначили, що намагаються **комплексно підходити до процесу подання рекомендацій і поєднувати різні формати та інструменти**. Представни_ці громадського руху подають рекомендації усно під час подій, зокрема робочих груп, і неформальних розмов, а також письмово у вигляді документів і звітів. Для частини активіст_ок важливо письмово зафіксувати свою позицію у вигляді переліку рекомендацій й озвучувати її усно на зустрічах з представни_цями органів влади. Загалом експерт_ки з громадського руху зазначали, що намагаються регулярно подавати рекомендації, а тому, за їхніми відчуттями, відбувається постійний процес врахування або відхилення рекомендацій.

За словами експерт_ок, **найбільш впливовим форматом подання рекомендацій є письмовий**. Про важливість та ефективність цього формату наголошували також учасни_ці попередньої хвилі дослідження у 2020 році. Письмові пропозиції, надані в рамках процедури громадського обговорення, органи влади зобов'язані розглянути і або врахувати ці рекомендації, або аргументовано відповісти про причини відхилення. Проте цей формат може мати низьку ефективність, якщо, як у випадку з планом розвитку зелених зон Києва, органи влади відхиляють майже всі пропозиції.

На думку частини експерт_ок з кліматичного руху, органи влади мають низьку спроможність враховувати звернення громадянського суспільства. Зокрема взяти на себе ініціативу провести дослідження проблеми з залученням експерт_ок і прийняти рішення на його основі. Тому громадським організаціям потрібно це робити власноруч. До того ж необхідно мати особисті контакти з органами влади й залучати людей, які мають навички адвокації пропонуваніх рішень. Водночас в органів влади є

налагоджені контакти з окремими громадськими організаціями. З цими організаціями вони можуть постійно співпрацювати і враховувати їхні рекомендації. Натомість органам влади може бракувати контактів з ширшим колом кліматичних активіст_ок, зокрема менш спроможних публічно адвокатувати свою позицію і результати напрацювань щодо кліматичних питань.

Q: *Найкраще працює — це прийти, розказати, отримати хоч якесь підтримання, підготувати повний пакет рішень, з усіма документами, принести його і посидіти чи постояти, чи посваритись, щоб його таки прийняли. Це, як правило, найкращий шлях, який далеко не завжди трапляється.*

Експерт_ка з кліматичного руху

На думку учасни_ць дослідження, **перешкодою для врахування рекомендацій є залучення «бізнес-лобі» до прийняття рішень.** Це загалом перешкоджає налагодженню співпраці між громадським кліматичним рухом і органами влади.

Q: *Ще можу сказати про досить великі бізнес-лобі. Їх слухають, там є великі фінанси, не обов'язково корупція це підсилює, [але] думаю, вона теж там присутня. Маючи великі фінанси, порівняно з ГО, це зовсім інший рівень, тож бізнес скоріше за все [частіше] долучать до рішень, обговорень, ніж громадськість. За нас в останній момент згадають.*

Експерт_ка з кліматичного руху

Водночас бізнес-асоціації мають більшу спроможність розробляти рекомендації у письмовому вигляді. У своїх напрацюваннях такі організації обґрунтовують свою позицію даними й законодавчим та економічним аналізом. На думку учасни_ць дослідження, для органів влади це може виглядати більш аргументовано й професійно, ніж позиція громадських організацій, у яких є менше ресурсів, які вони можуть залучити для того, щоб подавати свої рекомендації у такому форматі.

Q: *У нас дуже великі проблеми з прийняттям закону «Про промислове забруднення», тому що коли йде обговорення, то включається економічний комітет, енергетичний комітет, то просто валять цифрами. Цифрами не щодо викидів, а беруть ширше, говорять про зарплати, про інвестиції, про відсотки кредитів, які зараз, які треба виплачувати. Це весь той комплекс знань і аргументів, які мали би використовувати екологічні організації, але в них немає ресурсу це зробити.*

Експерт_ка з органів влади

За словами експерт_ок, **інколи сприйняття й упередженість органів влади перешкоджають враховувати рекомендації.** Органи влади можуть сприймати частину рекомендацій громадських організацій як неконструктивні, критичні щодо діяльності органів влади. На думку представни_ць органів влади, які долучилися до фокус-групових дискусій, громадські активіст_ки можуть висловлювати свою позицію у вигляді «неконструктивної критики», зокрема у соціальних мережах. Це обмежує можливості для взаємного діалогу та співпраці між двома сторонами. Крім того, учасни_ці дослідження вважають, що інколи представни_ці

органів влади мають наперед визначену позицію, на яку складно вплинути громадським активіст_кам. Наявність у працівни_ць органів влади позиції, яка не змінюється попри обґрунтування її аргументи кліматичного громадського руху, може зменшувати прозорість прийняття рішень.

Q: *[У деяких] ситуаціях міністерство має певну адженду, і що б ти не казав, який би кращий досвід не пропонував, все рівно буде якийсь свій, [тому] людський фактор буде не виключений. І якщо є своє бачення політики, то говори не говори, тобто є ризик того, що якісь рекомендації будуть не почуті або відверто саботовані.*

Експерт_ка з кліматичного руху

Однією з думок учасни_ці опитування є те, що **органи влади частіше враховують конкретні пропозиції щодо нормативно-правових актів**. Крім того, од_на з експерт_ок кліматичного руху зазначала, що рекомендації, які були сформульовані на запит органів влади, зокрема профільних міністерств, максимально враховуються. Проте це не стосується системних питань, серед яких моніторинг викидів, декарбонізація, відмова від тваринництва. Водночас, з погляду представни_ць органів влади, невисокий рівень врахування рекомендацій обумовлений узагальненістю пропозицій від громадського кліматичного руху. За словами експерт_ок, такі рекомендації спрямовані на вирішення системних проблем і не пропонують рішення для конкретних питань, над якими працюють органи влади. На думку учасни_ць дослідження, щоби збільшити ймовірність врахування подібних рекомендацій, **їх варто пропонувати у той момент, коли органи влади займаються стратегічним плануванням своєї діяльності**. Схожі думки висловлювали учасни_ці

минулорічного дослідження щодо важливості чітко сформульованого запиту від ГО для збільшення ефективності співпраці.

Q: *Інше питання, коли надходять документи якогось дуже загального характеру, які не прив'язані до конкретних процесів або конкретних документів. І їх рішення — це рішення якихось великих системних питань. [...] Такі рекомендації не завжди приходять в той момент, коли хтось щось стратегічно планує. Тобто такі загальні рекомендації мають найменшу вагу, якщо з ними потім не працювати системно і не вносити їх або в стратегічні документи, або в план дій уряду пропонувати. Вони все одно мають бути зведені або до конкретних заходів, або до чогось, і їх треба донести до влади в той момент, коли влада планує свою роботу. Інакше потім ніхто не згадає, що пів року тому хтось надсилав якийсь лист, де просто загально щось сказав.*

Експерт_ка з органів влади

Кліматичні активіст_ки використовують велику кількість інструментів для подання рекомендацій органам влади. У межах дослідження серед цих інструментів називали **звернення, публічні заяви, громадські обговорення, виступи на засіданнях**, наприклад, комітетів, міських рад та Верховної Ради України, **петиції, відкриті листи, меморандуми про співпрацю, публічні акції та дописи у соціальних мережах**. У виняткових випадках активіст_кам доводиться відстоювати свою позицію у суді.

Особисті контакти можуть грати вирішальну роль щодо того, чи вдасться громадській організації проадвокатувати свої

рекомендації представни_цям органів влади. Для пришвидшення процесу прийняття рішень **представни_цям громадського кліматичного руху доводиться робити неофіційні звернення через особисті контакти**. На думку частини експерт_ок, які долучилися до дослідження, це може зменшувати впливовість інших інструментів.

Q: *Я не знаю, що б сказати, що є дієвим інструментом. Мабуть, його немає. Це все залежить від індивідуальних знайомств, контактів і, можливо, навіть, на мою думку, якоїсь політичної присутності, політичних знайомств. Тому що дуже багато що залежить в органах місцевого самоврядування, так як і в державних, від політичних вподобань.*

Експерт_ка з кліматичного руху

Q: *Запорука успіху кожної пропозиції — це доведення цієї позиції до особи, яка є відповідальною за прийняття рішень. Без попереднього пропрацювання воно не їде, на жаль. Як кажуть самі депутати, якомусь документу «надо приделать ноги». Поки в наших органах влади ти не «приделаешь ноги» заяві, не буде людини, яка буде з цією заявою бігати від одного до другого і пояснювати на пальцях позицію, воно не їде само, на жаль.*

Експерт_ка з кліматичного руху

На думку експерт_ок, останнім часом в органах влади, зокрема державної, було створено велику кількість робочих груп, які врешті виявилися неефективними, такими, що існують лише «на папері».

До того ж через пандемію COVID-19 органи влади не завжди могли повідомляти про робочі групи, а також проводили їх офлайн у напівзакритому форматі з посиланням на карантинні обмеження.

Перенесення робочих зустрічей в онлайн-формат вплинуло на збільшення часу для прийняття рішень і врахування рекомендацій. Крім цього, онлайн-обговорення зменшили можливості для формування сталих зв'язків між представни_цями ГО й органів влади задля подальшої спільної роботи.

Q: *Коли нас багато в зумі сидить і всі ж народні депутати підключаються, потім уряд, потім ще хтось, ще хтось — ну це затягується. В нас може бути по чотири години ці дискусії, а чи вони до чогось приходять — ні вони, ні ми ні до чого не приходимо врешті-решт. Коли, чому? Тому що є завжди можливість — а давайте ще один зум проведем, ну це ж нічого нікому не коштує: ні квитків на поїзд, ні часу, коли люди приїжджали в комітети.*

Експерт_ка з органів влади

ЗМІНИ ЗА РІК: ПОРІВНЯННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ 2020 ТА 2021 РОКІВ

	2020	2021
Подання рекомендацій [у частині текстового звіту, разом з висновками]	2,8	4,2
Подання рекомендацій [у формі короткого документа]	3,0	
Подання рекомендацій [усно під час круглих столів, презентацій]	3,4	
Подання рекомендацій [усно під час неформальних розмов]	3,4	
Врахування рекомендацій	3,4	3,6

Під час дослідження взаємодії громадського кліматичного руху та органів влади у 2020 році ми опитали представни_ць громадських організацій і органів влади щодо частоти подання і врахування рекомендацій. У 2020 році ключовим для оцінки частоти подання рекомендацій для нас був їхній формат. Тому анкети для органів влади й громадських організацій містили 4 запитання, сформульовані з урахуванням формату рекомендацій. Натомість у 2021 році у межах фокус-групових дискусій і глибинних інтерв'ю ми запитували в експерт_ок лише про загальну частоту подання рекомендацій. У 2020 році ми пропонували респондент_кам оцінити параметр подання і врахування рекомендацій за індикаторами «завжди або майже завжди», «часто», «рідко», «ніколи» та «немає досвіду подачі рекомендацій». Щоби порівняти 2021 рік з 2020 роком, ми перевели ці індикатори у шкалу від 1 до 4, де «завжди або майже завжди» відповідає 4, «часто» — 3, «рідко» — 2 та «ніколи» — 1. Для зручності сприйняття інформації ми також перевели 4-бальну шкалу в 5-бальну.

У 2020 році представни_ці громадського кліматичного руху частіше подавали рекомендації усно, ніж письмово. Це ілюструє тезу цього річного дослідження про те, що у громадських організацій менше ресурсів для підготовки рекомендацій на основі власних досліджень й аналітики. Водночас, згідно з оцінками експерт_ок, у 2021 році активіст_ки частіше подавали рекомендації органам влади. Це демонструє, що подання рекомендацій залишається важливим аспектом у співпраці між громадським кліматичним рухом і органами влади. Крім того, це може ілюструвати тенденцію до налагодження цієї співпраці та збільшення сподівань щодо можливостей впливати на прийняття рішень щодо кліматичних політик. Водночас це може бути пов'язано з тим, що серед опитаних у 2021 році експерт_ок були більш активні представни_ці громадського кліматичного руху, які загалом більше співпрацюють з органами влади й тому частіше подають їм свої пропозиції.

У 2020 році органи влади враховували рекомендації ГО радше часто (2,7 за 4-бальною шкалою, 3,4 за 5-бальною шкалою). У 2021 році можна прослідкувати схожу тенденцію, оскільки оцінка експерт_ок стоїть між «час від часу» і «часто» (3,6 за 5-бальною шкалою). Це демонструє, що у 2021 році частота врахування рекомендацій суттєво не змінилася й органи влади продовжують бути відкритими до пропозицій громадського кліматичного руху. Особисті контакти продовжують бути фактором, який впливає на можливості співпраці та врахування рекомендацій. Тобто пропозиції ГО, які мають налагоджену співпрацю з органами влади, частіше розглядаються і враховуються. До того ж представни_ці таких ГО можуть краще розуміти запит органів влади й подавати рекомендації щодо конкретних актуальних питань. Як і у 2020 році, у 2021 учасни_ці дослідження наголошували на важливості письмової фіксації рекомендацій, оскільки це збільшує ймовірність їх врахування органами влади.

ПОКРАЩЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ТА СПІВПРАЦІ

ЗАХОДИ, ЯКІ МОЖУТЬ ПОКРАЩИТИ ВЗАЄМОДІЮ

Покращити взаємодію та співпрацю між представни_цями органів влади та активіст_ками, на думку експерт_ок, можуть заходи, в яких беруть участь обидві сторони. Такими заходами можуть бути спеціальні нетворкінгові зустрічі, кліматичні понеділки, воркшопи тощо — тобто **заходи, які мають на меті налагодження зв'язків та комунікацію.**

Q: *... вони [предстанви_ці органів влади, громадськість] просто там працюють із картами, приймають якісь рішення, плани дій напрацьовують разом. Все ж таки, оця робота в спільному колі буває. І ми таким чином теж вирощуємо своїх амбасадорів там, при владі. [...] ну тобто не вимагати, не кричати, а пробувати шукати шляхи, для спільної цієї роботи. Де ми дійсно можемо зробити шматок роботи, чи організувати цей процес. Це дійсно, в нашій історії це підтримує, і воно вибудовує довіру.*

Експерт_ка з кліматичного руху

Експерт_ки вбачають ще один інструмент покращення співпраці у **спільних проєктах**. Постійна взаємодія та спільна мета позитивно впливають на взаємодію кліматичного руху та представни_ць органів влади. Завдяки цьому поліпшується розуміння діяльності та збільшується поінформованість про діяльність сторін. У 2020 році учасни_ці дослідження також позитивно оцінювали спільні проєкти та зазначали, що вони сприяють налагодженню партнерства між сторонами.

Q: *Реалізація спільних проєктів або робота над одним документом, наприклад, ПДСЕРК [План дій сталого енергетичного розвитку та клімату] дозволяє налагодити стійкий і постійний конструктивний контакт між активістами та органами влади. Важливе широке висвітлення таких прикладів співпраці. Це буде сприяти розширенню контактів, більшому розумінню активістами механізмів роботи органів влади та збільшить довіру представників органів влади до активістів, змістивши погляд з точки «вони проти», на «вони можуть порадити».*

Учасни_ця опитування громадського кліматичного руху

Учасни_ці дослідження наголошували, що заходи, які можуть покращити взаємодію, на їхню думку, є більш ефективними, коли вони відбуваються офлайн. Одн_а з експерт_ок зазначила, що офіційні онлайн-заходи не передбачають нетворкінгової частини, яка є важливою складовою офлайн-заходів. Зважаючи на нестабільну епідеміологічну ситуацію, вдалим кроком для покращення взаємодії між громадським кліматичним рухом та органами влади може бути зміна форматів для онлайн-заходів таким чином, щоб вони також були інструментами нетворкінгу.

У 2020 році учасни_ці дослідження також зазначали про брак нетворкінгу під час онлайн-подій. Водночас торік експерт_ки розповідали про технічні виклики долучення до подібних заходів. Цьогоріч про цю перешкоду вони не повідомляли.

Ще одн_а можливість покращення взаємодії, про яку згадували експерт_ки — проведення заходів із **залученням третьої сторони**. Експертки зазначали, що до проведення таких заходів можна залучати медіатор_ок, до яких є довіра у всіх залучених сторін. Од_на з учасни_ць зазначила, що заходи відбуваються «виваженіше», коли залучають закордонних експерт_ок для модерації. Можливо, для покращення співпраці між сторонами варто звернути увагу на формат із залученням третьої сторони, в тому числі на залучення закордонних експерт_ок або перейняття їхнього передового досвіду модерації.

Q: *...і з кожного окремого питання знаходити персоналії, які вхожі в усі кола стейкхолдерів, які мають сидіти за столом переговорів, знайти отаке одне довірче лице — одну особу, якій всі довіряють і ангажувать її, ну да це і є медіатор, по суті. Просто в цьому випадку це не обов'язково, щоб ця людина, яка буде мати там диплом медіатора, тобто це може бути просто хтось один, кому довіряють з усіх сторін і хто може побудувати ці діалоги, але це окрема робота...*

Експерт_ка з органів влади

РЕСУРИ, НЕОБХІДНІ ГРОМАДСЬКОМУ КЛІМАТИЧНОМУ РУХУ

Переважно експерт_ки поділяли думку, що покращити взаємодію між представни_цями органів влади та кліматичними активіст_ками можна завдяки знанням, фінансуванню та новим людям. Водночас є й експерт_ки, які висловлювали думки та припущення стосовно інших ресурсів, які, на їхню думку, можуть сприяти налагодженню співпраці.

Експерт_ки зазначали, що є потреба у поглибленні **знань та отриманні актуальної інформації** щодо різноманітних аспектів, пов'язаних із діяльністю у сфері.

Деякі активіст_ки вказували на потребу в поглибленні знання щодо профільних питань, пов'язаних зі зміною клімату.

Окрім профільних знань, які допоможуть покращити діяльність у сфері, сторонам також бракує інформації про діяльність одна одної. Активіст_ки наголошували, що їм бракує обізнаності щодо актуальних планів представни_ць органів влади. Про це експерт_ки повідомляють другий рік поспіль.

Q: *Важливість, напевно, в першу чергу, регулярність таких зустрічей, обговорень, зведення стрілок, коли міністерство ділиться планами, наприклад, по кліматичній політиці. І громадська організація зможе відповідно спланувати свою роботу і щоб звирити час на годинниках, і відповідно планувати ту ж свою експертизу чи іншу роботу.*

Експерт_ка з кліматичного руху

Якщо представни_ці органів влади інформуватимуть громадськість про свої плани та майбутні обговорення через соціальні мережі та сайти, співпраця між сторонами покращиться, на думку одн_ієї з експерт_ок. Під час опитування було зазначено про важливість дотримання чітких дедлайнів у комунікації між сторонами, що теж може сприяти поліпшенню співпраці.

Q: *Міністерства мають встановити чіткі і зрозумілі канали комунікації з розумними строками прийому файлів/ документів та з розумним часом на їх опрацювання, оскільки зараз усе відбувається «на позавчора», а у міністерств недостатньо людських ресурсів, щоб опрацьовувати матеріал «на позавчора».*

Учасни_ця опитування громадського кліматичного руху

Водночас активіст_кам подекуди не вистачає ресурсів на **фі-****нансування** для оплати праці експерт_ок. У 2020 році активіст_ки не зазначали про потребу в цьому ресурсі. Одн_а з активіст_ок пов'язувала це загалом із меншою конкурентоспроможністю громадських організацій із бізнес-структурами стосовно оплати праці для залучених працівни_ць. Можливо, в 2020 році, на початку пандемії COVID-19, ця проблема не була настільки критичною, а загострилась через тривалу нестабільність.

Q: *Але зараз ми, наприклад, людей шукаємо. І в нас або не вистачає фінансів достатніх, бо ми порівняно з іншими проєктами, не громадськими, фінансово не спроможні,*

наприклад, такі запити забезпечувати, якщо це дійсно експерти, які в цьому працюють.

Експерт_ка з кліматичного руху

А ось інша експерт_ка вбачає основною потребою громадського кліматичного руху саме підвищення знань щодо фінансування та розуміння, як ці знання можна застосовувати. Натомість фінансових можливостей, на її думку, кліматичному руху не бракує.

Q: *Але, на мою думку, в Україні дуже багато з'явилося можливостей фінансових. Просто питання якось правильно залучати і правильно оперувати цими фінансами, щоб потім залучати ці кадри.*

Експерт_ка з кліматичного руху

Q: *Потрібно підвищення експертності як на рівні саме утилізації грантів, доступу до фінансування, так і підвищення експертності самих організацій.*

Експерт_ка з кліматичного руху

Окрім нестачі фінансової спроможності залучати експерт_ок та фахівчи_нь, деякі експерт_ки зазначали, що відчувається **нестача громадських активіст_ок** та експерт_ок, які профільно розбираються у тій чи іншій темі щодо зміни клімату. Од_на з учасниць наголошувала, що організаціям, які працюють з адвокатуванням, бракує людей, які б займались більш активістською діяльністю в організації.

Q: *Тому що наш сектор, кліматичний, так, якщо говоримо про кліматичні питання, навіть виходячи за рамки екологічних, тому що це екологічні більш зрозуміліші, на мою думку, то складно знайти людей, які б дійсно розумілися, про що йде мова.*

Експерт_ка з кліматичного руху

У 2020 році експерт_ки не вказували на потребу в збільшенні кількості громадських активіст_ок, але зазначали про випадки, коли активіст_ки йшли з кліматичного руху через поглиблення проблем, спричинених COVID-19. Можливо, в 2021 році проблеми відтоку людей з кліматичного руху стали більш явними, ніж у 2020 році. Це може бути пов'язаним із нестабільною зайнятістю в громадських організаціях, що ускладнює працю в умовах кризи. Окрім цього, можливо, це пов'язано з тим, що під час пандемії коронавірусу відбувалось менше офлайн-заходів: мітингів, маршів. Ймовірно, такі заходи краще сприяють залученню людей до активістської діяльності, ніж онлайн-формати.

На думку однієї з експерт_ок, причини нестачі активіст_ок пов'язані з соціально-економічним становищем країни: міграція працівни_ць за кордон, надання переваг працевлаштуванню в галузі ІТ.

Підсилити кліматичний рух, на думку одн_їєї з експерт_ок, може співпраця з різними за тематичним спрямуванням громадськими організаціями, якщо таким чином громадські організації будуть об'єднуватись та разом відстоювати одне бачення.

Q: *...коли є коаліційне представництво щодо того чи іншого питання взагалі, то ігнорувати і не сприймати суттєво*

складніше, навіть тим, хто не хоче цього робити. Публічно відмовити коаліції суттєво складніше. Тому я би в якості пропозицій сказала саме про роботу щодо поширення співпраці між ГО. Не тільки екологічними. Дуже круто працює тут залучення, наприклад, антикорупційних організацій, і організацій, які працюють з правами людей.

Експерт_ка з кліматичного руху

Одна з експерт_ок пов'язувала процес децентралізації з потребою у збільшенні обізнаності у питаннях зміни клімату серед представни_ць місцевих органів влади. Децентралізація сприяє розширенню можливостей місцевих органів влади. Тепер вони можуть приймати рішення, в тому числі й ті, які стосуються клімату та захисту довкілля. Громадські організації можуть посилити та допомогти представни_цям органів влади із розширенням їхніх знань стосовно кліматичних питань. Про це також згадували ті представни_ці громадського кліматичного руху, які взяли участь в опитуванні:

Q: *...у багатьох малих громадах немає навіть еколога у штаті, не те щоб відповідальної особи за аналіз ризиків, пов'язаних зі зміною клімату.*

Учасни_ця опитування громадського кліматичного руху

Одн_а з експерт_ок висловила пропозицію, що створення інституту лобізму могло б покращити співпрацю між кліматичним рухом та органами влади у просуванні тих чи інших ініціатив. Завдяки лобізму була б можливість у зацікавлених сторін законним чином

впливати на законодавчі ініціативи. Цим могли б цілеспрямовано та систематично займатись люди із профільною експертизою в лобюванні.

Q: *Лобісти могли би відіграти дуже корисну роль, тому що вони зацікавлені в тому, щоб пройшли ті чи інші законодавчі ініціативи, і врешті-решт люди, які [входять] в усі кола — це люди, які просто нон-стоп мають своєю роботою впливати на ті чи інші реформи.*

Експерт_ка з органів влади

Як і минулого року, цьогоріч одн_на з експерт_ок зазначила про **брак часу в представни_ць органів влади на співпрацю з громадськими організаціями**. Можливо, нестача часу пов'язана з перенавантаженістю роботи органів влади, тому зменшення навантаження шляхом збільшення працівни_ць може вивільнити час на комунікацію з активіст_ками. Окрім цього, планування діяльності зі збільшенням часу на комунікацію та співпрацю з активіст_ками могли б покращити комунікацію між сторонами.

Q: *Я ще згадала про час. Бо дуже часто в міністерстві не закладають часові якісь можливості для співпраці з громадськістю. Тож вони просто зустріч провели, відчитались і забули. А якби вони наперед розуміли, що це пів року часу займе і так далі, аналізували, залучали людей, мали на це фінанси і так далі, то, я думаю, цей процес співпраці з громадськістю був би більш якісним.*

Експерт_ка з кліматичного руху

В И С Н О В К И

Більшість експерт_ок кліматичного руху та органів влади вважають, що взаємодія між сторонами у 2021 році відбувалась часто. Усереднена оцінка за 5-бальною шкалою дорівнює 3,6 бала. У 2020 році учасни_ці дослідження з громадського кліматичного руху та органів влади оцінювали інтенсивність співпраці так само. Тобто **змін в інтенсивності співпраці у 2020 та 2021 році, за результатами оцінювання, не відбулось. Водночас порівняно з 2019 роком (3,1 бала) в наступних роках інтенсивність співпраці зросла.**

За оцінкою експерт_ок (3,8 бала за 5-бальною шкалою) дещо збільшились можливості співпраці між кліматичним рухом та представни_цями органів влади. Ця тенденція простежується в інших роках також (2019 — 3,9, 2020 — 3,7). Проте ця оцінка знаходиться між відповідями «дещо збільшилась» і «ніяк не змінилась». Результати аналізу якісних даних також вказують на неоднозначність ситуації.

Проекти на національному та місцевому рівнях, які вдалось реалізувати минулого року завдяки взаємодії кліматичного руху та представни_ць органів влади, можна віднести до розширення можливостей співпраці. Є громадські організації, які займають протилежну позицію до дій представни_ць органів влади. Вони не ставили за мету співпрацю з органами влади, тому мають інший досвід.

Причини певних позитивних змін співпраці: збільшення кількості заходів, робота колишніх кліматичних активіст_ок у органах

влади, готовність депутат_ок до співпраці, більша обізнаність представни_ць органів влади у питаннях зміни клімату та захисту довкілля.

До причин, які могли стримувати співпрацю, експерт_ки відносили: відсутність ефективності у взаємодії, зміну представни_ць органів влади, з якими вже були налагоджені стосунки, зміну в інструментах співпраці та пандемію COVID-19.

Окрім причин, які могли позитивно впливати або стримувати співпрацю, експерт_ки виділяли також фактори, які є **перешкодами в налагодженні співпраці між громадським кліматичним рухом та органами влади: брак людських ресурсів та кадрів у громадських організаціях та органах влади, взаємне нерозуміння роботи сторін, недовіра, відсутність зацікавленості до кліматичних та екологічних питань у органів влади, протилежні інтереси представни_ць органів влади та активіст_ок.** Окрім цього, в третій хвилі дослідження, **у 2021 році, експерт_ки частіше згадували про перешкоду у вигляді впливу бізнес-лобі на прийняття рішень представни_ць органів влади.** Учасни_ці опитування перешкодами також вважають: вплив неформальних зв'язків на співпрацю між предтсанви_цями органів влади та активіст_ками.

За результатами оцінювання експерт_ок, **громадські організації часто подають рекомендації для органів влади: 4,2 бала за 5-бальною шкалою.** Враховують рекомендації менше, ніж подають. У 2021 році продовжилась тенденція 2020 року стосовно врахування рекомендацій: у 2020 році 3,4 та в 2021 — 3,6 за 5-бальними шкалами в обох роках (оцінка між «час від часу» та «часто»).

Експерт_ки розповідали, що користуються такими форматами для подання рекомендацій: усно під час робочих груп, неформальних

розмов, письмово у вигляді документів та звітів. Водночас саме **письмові рекомендації є найбільш впливовим та ефективним форматом подання рекомендацій, за словами експерт_ок.**

На успішність рекомендацій та на врахування їх органами влади можуть впливати: налагодженість особистісних контактів між представни_цями органів влади та громадських організацій, наявність «бізнес-лобі», упереджене ставлення представни_ць органів влади до рекомендацій громадськості, сприйняття рекомендацій від активіст_ок як неконструктивних, відсутність політичної волі до прийняття рекомендацій, які стосуються суттєвих та структурних змін.

Експерт_ки з кліматичного руху вважають найбільш поширеними інструментами співпраці: звернення, публічні заяви, громадські обговорення, виступи на засіданнях, петиції, відкриті листи, меморандуми про співпрацю, публічні акції, дописи у соціальних мережах, судові позови.

За останній рік збільшилась кількість робочих груп, проте їх ефективність не зросла. Через онлайн-формат збільшився час прийняття рішень та врахування рекомендацій представни_цями органів влади. **У 2021 році, як і в 2020, особисті контакти та письмовий формат рекомендацій залишаються важливими чинниками врахування рекомендацій органами влади.**

Заходами, які можуть покращити взаємодію між представни_цями органів влади та громадських організацій, можуть бути дії, які мають на меті налагодження зв'язків та комунікацію, спільні проєкти та залучення третьої сторони.

Експерт_ки виокремлюють кілька основних груп ресурсів, які можуть покращити взаємодію між сторонами: поглиблення

профільних знань, поінформованість про роботу одн_а одно_ї, стає фінансування для громадських організацій, з можливістю оплати праці експерт_ок за конкурентоспроможному ринку цінам, збільшення активіст_ок та представни_ць органів влади, які обізнані з кліматичною та екологічною проблематиками, більші часові можливості представни_ць органів влади на взаємодію із громадськістю.

